

Практичне заняття(до зміст. мод 2.)

Тема: «Загальна характеристика понять «норма» і «відхилення» в розвиткові дитини. Загальні й специфічні закономірності розвитку дитини (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

- 1. Охарактеризувати поняття «норма», «нормальний розвиток».**
- 2. Охарактеризувати поняття «відхилення», «аномалія» розвитку.**
- 3. Назвати особливості поведінки дитини в дошкільному віці, які можуть бути визначені як фактори ризику.**
- 4. Назвати критерії, які покладено в основу виділення різних порушень.**
- 5. Визначити загальні й специфічні особливості дітей з порушеннями психофізичного розвитку, які потребують його корекції.**

Рекомендована основна література

- 1. Колупасва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко – К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»)**
- 2. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 32-38.**
- 3. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.**

Практичне заняття до змістового модуля 6 (2 год)

» Теоретичні основи логопедії»

План

Тема: Предмет, мета і завдання логопедії. Понятійно-категоріальний апарат логопедії (2 год.)

Скласти дефектологічний словник (протягом всього терміну вивчення дисципліни вести словник, записуючи основні терміни понятійно-категоріального апарату логопедії із понятійно-термінологічних словників та текстів лекцій).

Література

- 1. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 3-14.**
- 3. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.**

Практичне заняття до змістового модуля 7 (2 год)

Тема 2. Етіологія порушень мовлення (2 год.)

План

- 1. Психологічні особливості дітей з порушеннями мовлення.**
- 2. Анатомо-фізіологічні засади мовлення. Центральний і периферичний органи мовлення.**
- 3. Класифікація мовленнєвих порушень. Історичний аспект.**
- 4. Характеристика етапів розвитку мовлення.**
- 5. Критичні періоди в розвитку вад мовлення.**

Контрольні запитання

- 1. Назвіть чинники, які можуть стати причиною мовленнєвих порушень у дитини.**
- 2. Назвіть органічні та функціональні причини виникнення мовленнєвих вад.**
- 3. Охарактеризуйте роль соціально-психологічних та психоневрологічних факторів в розвитку вад мовлення.**
- 4. Назвіть необхідні умови формування повноцінного мовлення у дітей дошкільного віку.**

Література:

- 1 Логопедія. Підручник. За ред. М.К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.**

Практичне заняття 8.1

Тема: Види мовленнєвих порушень дітей дошкільного віку та їх причини.

Анатомо-фізіологічні механізми мовлення (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

- 1. Назвати основні причини мовленнєвих порушень.**
- 2. Охарактеризуйте передумови виникнення мовленнєвих розладів.**
- 3. Назвати критерії, які покладено в основу існуючих класифікацій мовленнєвих порушень.**
- 4. Дати визначення всім основним порушенням мовлення у дітей.**

II. Тестування студентів з теми.

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [учебник] / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской – М.: Владос, 2006. – С. 28-

42, 55-67.

2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 3-14.

Рекомендована додаткова література

Практичне заняття 8.2

Тема: Дислалія, визначення, форми, види недоліків звуковимови (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

- 1. Дати визначення дислалії.**
- 2. Назвати причини дислалії.**
- 3. Охарактеризувати форми дисладії.**
- 4. Охарактеризувати основні вади вимови звукоів при дислалії.**
- 5. Назвати основні причини розвитку спотвореної звуковимови.**

II. Тестування студентів з теми.

Рекомендована основна література:

- 1. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 54-72.**
- 2. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.**

Рекомендована додаткова література

- 1. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / Марія Аврамівна Савченко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.**
- 2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.**

Практичне заняття 9.

Тема: Зміст та методика логопедичної роботи при дизартрії (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

- 1. Охарактеризувати поняття про дизартрію та клініко-фізіологічні аспекти дизартрії.**
- 2. Дати клініко-психологічну характеристику дітей з дизартрією.**
- 3. Назвати форми дизартрії.**
- 4. Охарактеризуйте сутність диференціальної діагностики дизартрії від дислалії.**

II. Перевірка виконання самостійної роботи:

- 1. План обстеження дітей з дизартрією.**
- 2. Завдання логопедичної роботи з дітьми, котрі мають дизартрію та основні напрями корекційної роботи.**

Рекомендована основна література

- 1. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 54-72.**
- 3. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.**

Рекомендована додаткова література

- 1. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.**

Практичне заняття 10

Тема: Зміст та методика логопедичної роботи при ринології (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

- 1. Охарактеризувати поняття про ринологію.**
- 2. Визначити причини ринології.**
- 3. Охарактеризувати форми дизартрії.**

II. Перевірка виконання самостійної роботи: завдання і зміст корекційно реабілітаційної роботи з дітьми, котрі мають ринологію.

Рекомендована основна література

1. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 54-72.

3 Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.

Рекомендована додаткова література

1. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років:

[поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

Рекомендована додаткова література

1. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / Марія Аврамівна

Савченко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.

2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад.

В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

3. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради

батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

Практичне заняття 11.

Тема: Методика розвитку фонематичного слуху (2 год.) ФФНМ

План заняття

I. Теоретична частина.

- 1. Охарактеризувати фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення.**
- 2. Розкрити, як впливає порушення фонематичного слуху на розвиток усного мовлення дитини.**
- 3. Охарактеризувати основні етапи роботи з розвитку фонематичного слуху.**
- 4. Розробити план дидактичної гри для розвитку фонематичного слуху.**

Література:

- 1. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 73-78.**
- 2. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія: [навчальний посібник] / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. – К.: КНТ, 2008. – 380 с.**

Рекомендована додаткова література

- 1. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей / Марія Аврамівна Савченко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.**
- 2. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.**
- 3. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.**

Практичне заняття 12.ЗНМ

Тема: Особливості мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Основні завдання і напрями корекційного навчання з I, II, III рівнями мовленнєвого розвитку (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

- 1. Охарактеризувати особливості мовлення дітей з першим, другим і третім рівнями загального недорозвинення мовлення.**
- 2. Визначити напрями корекційного навчання дітей без мовлення.**
- 3. Розкрити завдання і послідовність логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ II рівня.**
- 4. Назвати види роботи з розвитку зв'язного мовлення у дітей із ЗНМ III рівня.**
- 5. Визначити, чим відрізняється ЗНМ II рівня від ЗНМ III рівня.**
- 6. Охарактеризувати методику обстеження мовлення дітей.**
- 7. Розкрити методичні прийоми, які використовуються для обстеження словникового запасу, граматичної будови мовлення.**

II. Перевірка виконання самостійної роботи: розробки дидактичної гри з розвитку мовлення дітей із ЗНМ III рівня (будь-якої складової мовлення на вибір студента).

Рекомендована основна література

2. Логопедія: [підручник] / За ред. М.К. Шеремет. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 194-307.

3. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

4. Тищенко В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5 років: [поради батькам] / В. Тищенко, Ю. Рібцун. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.

Практичне заняття 14

Тема: Інклюзія — стратегія міжнародного та українського законодавства.

План

- 1. Основні умови забезпечення життєдіяльності дітей з особливими потребами.**
- 2. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти.**
- 3. Освітні закони України.**

Завдання

- 1. Охарактеризувати Саламанкську декларацію та документи ООН і ЮНЕСКО.**
- 2. Навести приклади з законодавчо-нормативної бази окремих країн.**
- 3. Дати характеристику сучасним освітній нормативно-правовій базі (положення про спеціальну школу, положення про ПМПК, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах тощо).**

4. Проаналізувати «Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» (квітень 2008 р. – березень 2013 р.).

Список рекомендованої літератури:

1. Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод.зб.: Вип. 8 Т.1 — К.: 2006. — 288 с.
3. Колупасва А.А., Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. — К.: Самміт-Книга, 2009. — 272 с.: іл. — (Серія “Інклюзивна освіта”).
4. Пантюк Т.І., Невмержицька О.В., Пантюк М.П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. — 2-ге видання, доповнене і перероблене. — Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. — 324с.
5. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник.— Луганськ: Альма-матер, 2003. — 436 с.

Теоретичний кейс до теми №14

Українське законодавство щодо організації інклюзивної освіти

Конституція України у статті 53 гарантує всім громадянам право на освіту. В Основному Законі не передбачено жодних винятків чи подвійних тлумачень стосовно дітей з особливими потребами. Разом з положенням про охорону державою сім’ї, материнства й дитинства це дає певні підстави говорити про пріоритет інклюзивної форми навчання порівняно з навчанням у школі-інтернаті. Закон України «Про освіту» згадує про можливість навчатись екстерном і вдома, але ніяк не згадує про інтегроване навчання.

У законі України «Про загальну середню освіту» є згадка про

існування дітей з особливими потребами в освітньому полі як «дітей для навчання у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах)» без згадки про можливість їх інтеграції. Закон України

«Про загальну середню освіту» містить доволі контраверсійне твердження про дітей з особливими потребами.

Зарахування та добір дітей для навчання у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах), їх переведення з одного

типу таких навчальних закладів до іншого проводиться за висновком відповідних психолого-медико-педагогічних консультацій у

порядку, установленому Міністерством освіти України. У разі якщо

батьки або особи, які їх замінюють, у супереч висновку відповідної

психолого-медико-педагогічної консультації відмовляються направляти дитину до відповідної спеціальної загальноосвітньої школи

(школи-інтернату), навчання дитини проводиться за індивідуальною

формою».

Тобто, з одного боку, держава нібито підтримує скерування дітей

в інтернати, бо так правильно з точки зору комісії, а з іншого — дозволяє вчитися за місцем проживання. Саме положення про індивідуальну форму навчання дозволяє дитині вчитись удома, але ніби то

й не забороняє відвідувати окремі або навіть усі заняття у школі за

місцем проживання.

Закон України «Про охорону дитинства» у статті 26 «Захист прав

дітей-інвалідів та дітей із вадами розумового або фізичного розвитку» стверджує, що «дискримінація дітей-інвалідів та дітей із ва-

76

дами розумового або фізичного розвитку забороняється. Держава

сприяє створенню дітям-інвалідам і дітям з вадами розумового або

фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами

можливостей для повноцінного життя та розвитку...».

З іншого боку, стаття 27 передбачає, що існують «діти-інваліди

та діти з вадами розумового або фізичного розвитку, які не можуть

навчатись у загальних навчальних закладах» і тим самим заперечує рівність прав дітей з особливими освітніми потребами на доступ до освіти. Згадка про «інклюзивну освіту» (інакше кажучи — «залучення»), що означає навчання дітей з особливими потребами разом з іншими дітьми в тих самих загальноосвітніх класах за місцем проживання, в офіційних документах ще не набула поширення. Але близькі за змістом «інтегроване навчання», «інтеграція до загальноосвітніх закладів» у позитивному плані згадуються в офіційних документах на рівні постанов Кабінету Міністрів України та державних програм. Зокрема в Доктрині освіти (2001) є посилення на рівний доступ до якісної освіти, однак інтеграція розуміється не як залучення учнів до загальних шкіл, а більше як наближення спеціальних закладів освіти до загальної системи.

Натомість, Концепція ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів, схвалена Постановою Кабміну України № 1545 від

12.10.2000 р., серед загальних положень містить фразу, що «на зміну ізолюваному інтернатному вихованню дітей-інвалідів повинно прийти інтегроване навчання й виховання», а в «напрямах реабілітації» передбачає «перебування дитини- інваліда в дитячому колективі без ізоляції від суспільства (як це відбувається в закритих інтернатних установах), в умовах звичайного середовища» та про «поступову інтеграцію дітей-інвалідів до дитячих дошкільних закладів і загальноосвітніх шкіл». Тут також задекларовані збереження сім'ї на противагу влаштуванню дитини в інтернат і перевага «інтеграції до учнівського колективу» над домашньою формою навчання.

Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку (Постанова Кабміну України від 5.07.2004 № 848), однією зі своїх цілей бачить «створення передумов для запровадження інтегрованого навчання дітей». Пункт 9 зазначеного документа зобов'язує всі загальноосвітні навчальні заклади, незалежно від типу, форми власності та

підпорядкування, працювати за цим Державним стандартом, якщо в закладі навчаються діти з особливими потребами. Але, на жаль, на сьогодні відсутній механізм упровадження та реалізації положень даного документа, і він не має практичного втілення.

Непокоїть також спроба дещо завуальованої заборони відвідування школи дитиною, якій призначена індивідуальна форма навчання, що міститься в листі МОН України № 1/9-3 від 11.01.05,

в якому стверджується, що ст. 13 Закону України «Про загальну середню освіту» тлумачить індивідуальну та групову форми навчання

як нібито взаємовиключні, хоч із самого тексту статті закону цього не випливає (у листі «за груповою чи індивідуальною формами», а в самому законі — «за груповою та індивідуальною формами»).

Слід відзначити, що в попередній редакції «Положення про індивідуальне навчання» (наказ МОНУ № 430 від 05.09.2000) були набагато більш демократичні й розширені тлумачення, сприятливіші для

інклюзивного навчання, наприклад: «1.7. Учні мають право індивідуально вивчати один, декілька або всі предмети навчального плану

й відвідувати відповідні заняття в навчальному закладі, на базі якого здійснюється їхнє індивідуальне навчання, за власним вибором. Індивідуальне навчання може проводитись у приміщенні школи, у домашніх умовах, у лікувальному закладі тощо».

У чинному «Положенні про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах» (наказ МОНУ від 20.12.2002 р.

№ 732 зі змінами) принаймні двічі зустрічається обґрунтування

можливості поєднання індивідуальної та групової форм навчання — у лікарнях і в молодших класах за однотипними індивідуальними

навчальними програмами: «2.10. У разі здійснення індивідуального

навчання за однотипними індивідуальними навчальними програмами учнів 1-4-х класів на окремих заняттях можна об'єднувати у групи чисельністю не більше 5 осіб».

З 2001 року Міністерство освіти і науки України спільно з Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України та за підтримки Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» проводить науково-педагогічний

експеримент «Соціальна адаптація та інтегрування у суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації

їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах». Понад 20 навчальних закладів з різних областей України задіяно в цьому експе-

78

рименті. Позитивний досвід впровадження інклюзивної освіти нині поширюється на інші навчальні заклади України.

Впровадженню інклюзивної освіти в Україні на основі використання найкращого світового досвіду сприяє Національний україноканадський проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими

освітніми потребами в Україні», в рамках якого відпрацьовуються та

удосконалюється нормативно-правова база та інклюзивні технології

навчання Позитивний досвід впровадження інклюзивної освіти нині

поширюється на інші навчальні заклади України, які домагаються

мати статус експериментального закладу, оскільки статус експериментального майданчика дозволяє застосовувати інші, відмінні від

офіційно затверджених навчальні програми та плани, вводити додаткові чи інші, відмінні від типових, ставки персоналу, застосовувати

новітні засоби навчання, авторські підручники тощо.

Нижче наведені цитати з окремих документів, які можуть певною

мірою стосуватись організації інклюзивного навчання в загальноосвітніх школах. Зокрема, у Наказі МОН України № 849 від 3 листопада 2004 р. йдеться про те, що в рамках свого індивідуального навчального плану діти з особливими потребами могли би мати, крім

загальноосвітнього, ще й корекційний, реабілітаційний, логопедичний компонент тощо: «Для створення оптимальних умов оволодіння

навчальним матеріалом з учнями, які потребують корекції фізичного

та (або) розумового розвитку, підготовчого, 1–4-х класів проводяться

індивідуальні та групові заняття з корекції вад розвитку». Досить

цікаві пункти містяться в «Комплексній програмі освіти та фахової підготовки інвалідів», затвердженій спільним наказом МОНУ

та АПН України від 26.11.2002: «створити в кожному районі міст і

сmt не менше однієї загальноосвітньої школи з необхідними умовами для навчання інвалідів з метою забезпечення ранньої соціальної

адаптації дітей-інвалідів, які не мають відставання в інтелектуальному розвитку», відповідальними за які визначені «Міністерство

освіти і науки, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство економіки, Міністерство фінансів, міські і обласні державні адміністрації,

громадські організації інвалідів (протягом періоду реалізації програми)»,

і далі — «розробити нормативи чисельності і ввести в спеціальних школах-інтернатах, центрах професійної, соціальної, медичної реабілітації інвалідів, навчально-виробничих підприємствах і

79

ВНЗ I–IV рівнів акредитації посади вчителів (викладачів) валеології,

реабілітологів, психологів, профконсультантів, сурдоперекладачів та

інших спеціалістів у межах виділених асигнувань». У зазначеному

документі також передбачається кадрове забезпечення навчання дітей з особливими освітніми потребами: «..забезпечити практичними психологами і соціальними педагогами всі дошкільні навчальні заклади компенсуючого типу, спеціальні загальноосвітні школи

(школи-інтернати) для дітей, які потребують корекції фізичного та

розумового розвитку, загальноосвітні школи, професійно-технічні

училища соціальної реабілітації для дітей, які потребують особливих умов виховання, загальноосвітні школи-інтернати для дітей, які

потребують соціальної допомоги.

Завдяки співпраці психолого-медико-педагогічних консультацій

і центрів практичної психології та соціальної роботи розширюються

можливості інтегрування дітей з особливими потребами в суспільство, підвищується ефективність ранньої діагностики відхилень

у розвитку дітей та здійснюється цілеспрямована розвивальнокорекційна робота безпосередньо у навчальному закладі, де навчається дитина». Нині активна робота проводиться над

доопрацюванням основних освітніх законів, зокрема в закон «Про освіту», введено

поняття інклюзивного навчального закладу, Кабінетом Міністрів України затверджено «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах про інклюзивне навчання» (Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 №872).

Особливості впровадження інклюзивної освіти в різних країнах світу.

Інтегрування дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітні навчальні заклади в країнах Центральної Європи В передових країнах Західної Європи, починаючи з 70-х років ХХ ст. відбувалася перебудова спеціальної освіти. Зокрема, інклюзивне навчання дітей з особливостями розвитку визначено як основну форму здобуття освіти неповносправними.

Інклюзивне навчання в Італії.

Серед європейських країн Італія посідає чільне місце у впровадженні ідей інклюзивного навчання, оскільки однією з перших визнала інклюзивне навчання найприйнятнішою для неповносправних

дітей формою здобуття освіти. За визначенням директора Департаменту Національних досліджень у галузі освітніх інновацій в Італії

Р. Tortora, «Італія у цьому відношенні стала лабораторією для всього світу, оскільки саме латинська культура зорієнтована на визнання автономності та гідності кожної людини».

Освітню реформу в країні, яку було проведено у 1972 р., ініціював громадський рух «Демократична психіатрія». Метою цього

громадського об'єднання було досягнення прогресивних змін у психіатричних лікувальних установах, усунення відособлення та ізоляції соціально не небезпечних осіб з порушеною психікою, які стали

в'язнями ізолюваних закладів. Учасники цього руху вважали, що виникнення психічних відхилень у багатьох випадках провокується суспільством і школою, в тому числі і спеціальними навчальними

зкладами. Тому варто ініціювати зміни і, насамперед, запровадити шкільну реформу, яка б надала можливість людям з психофізичними особливостями почуватися повноцінними членами суспільства.

Під тиском громадськості у 1971 р. в Італії був ухвалений новий «Закон про освіту», який законодавчо закріпив право батьків на вибір навчального закладу, визначив статус масових шкіл, де навчаються всі діти з проблемами в розвитку, забезпечив державну підтримку щодо здобуття освіти дітям з особливостями психофізичного розвитку.

Як зазначає Vanathy Bela, «...закон затвердив зміни, що наступили у житті, оскільки цього вимагав час». У 1977 р. були розроблені

додатки до «Закону про освіту», які визначали, що діти з особливостями розвитку мають ходити до школи поблизу домівки та навчатися у класах разом зі своїми однолітками; наповнюваність класів не

може перевищувати 20 учнів; у такому класі можуть навчатися не

більше 2 дітей з порушеннями; спеціальні класи в масових школах

анулюються; школярі з особливими освітніми потребами мають бути

забезпечені кваліфікованою підтримкою з боку педагогів і різнопрофільних фахівців, які працюють з ними за узгодженими програмами;

у класах із сумісним навчанням мають працювати спеціальні педагоги разом з учителями.

В оновленому «Законі про освіту» 1992 р., у розділі про навчання дітей з особливими потребами, серед пріоритетів визначено: роботу щодо взаємодії шкіл з установами різного підпорядкування з метою

81

надання всебічної допомоги школярам з особливими освітніми потребами різнопрофільними фахівцями, які мають працювати узгоджено та в тісному контакті; залучення батьків до процесу навчання

дітей з особливостями розвитку тощо. Дані, які наводить відомий

італійський дослідник В. Vanathy, свідчать, що нині в країні понад

90% дітей з особливостями психофізичного розвитку здобувають

освіту в закладах загального типу.

В освітніх департаментах провінцій країни функціонують консультативні служби, до складу яких входять різнопрофільні фахівці, адміністратори шкіл, працівники управлінь освіти, представники громадських організацій, за необхідності долучаються спеціалісти служб охорони здоров'я. Співробітники цих служб організують інклюзивне навчання, діагностуючи дітей і визначаючи їхні потреби, надають консультативну та навчально-методичну допомогу педагогам і шкільній адміністрації. У масових муніципальних закладах (і в дошкільних, і в шкільних) працюють асистенти вчителів, які надають допомогу школярам з обмеженими можливостями здоров'я та разом з педагогом класу відповідають за успішність учнів з особливими потребами. Асистенти вчителів спільно з педагогом складають індивідуальні навчальні плани для кожного учня з особливостями психофізичного розвитку з урахуванням його навчальних потреб, в т. ч. з корекційно-реабілітаційної допомоги, яка в окремих випадках надається поза межами школи — в центрах медико-соціальної реабілітації.

Психолого-медико-соціальні центри (досвід Бельгії).

Цікавий досвід навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку має Бельгія. У цій країні правовою основою освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я є «Закон про спеціальну освіту», ухвалений у 1970 р. Суттєві зміни до нього було внесено Декретом Уряду від 28 липня 1978 р. Закон визначає основні положення здобуття освіти неповносправними у світлі загального реформування системи освіти, серед яких і право батьків на вибір освітнього закладу для своєї дитини.

Як зазначають бельгійські вчені у галузі спеціальної освіти

W. Weiss та W. Werdajk, шляхи здобуття освіти неповносправними визначалися у Бельгії тривалий час. Ще в 1960 р. «Законом про

освіту» було визначено необхідність створення служб психологомедико-соціального супроводу, які б вирішували проблеми вибору

освітнього маршруту дітей з особливостями психофізичного розвитку. Саме ці служби визначають майбутнє перебування дитини у спеціальних установах, де здобувають освіту 4% усіх дітей шкільного

віку. У Бельгії функціонують 8 типів спеціальних закладів: для дітей з легким ступенем розумової відсталості, з середнім і важким,

з емоційно-вольовими порушеннями та розладами поведінки, з фізичними розладами, з порушеннями зору та слуху, із соматичними захворюваннями, з труднощами у навчанні. Після проходження дітьми

з порушеннями розвитку ретельного психолого-медико-соціальнопедагогічного обстеження, яке відбувається в ПМС-центрах

(психолого-медико-соціальних центрах), складається загальний висновок і надаються рекомендації стосовно майбутнього навчання дитини. Батьки (опікуни) дитини беруть активну участь в обговоренні

результатів та ухваленні кінцевого рішення щодо вибору освітнього

закладу — масового чи спеціального.

ПМС-центри функціонують у системі масової та спеціальної

освіти. Їх робота зосереджена на наданні допомоги школам, батькам

і дітям з особливими освітніми потребами. Допомога спеціалістів

ПМС-центрів школам полягає у визначенні освітнього маршруту дитини з особливими потребами (переведення її з одного закладу до

іншого, з нижчого освітнього рівня на вищий), у складанні індивідуальних планів навчання, у проведенні корекційної роботи тощо.

Фахівці ПМС- центрів вичерпно інформують батьків щодо надання освітніх, медичних і соціальних послуг дітям з особливостями розвитку в системі спеціальної та загальної освіти, допомагають

у прийнятті рішень стосовно перебування їхньої дитини в тому чи

іншому навчальному закладі, допомагають в одержанні різних видів

медичної та соціальної допомоги. Дітей, які потребують професійної допомоги, спеціалісти ПМС-центру ретельно обстежують і вивчають, надають їм консультації, проводять розвивально- корекційні заняття тощо.

Законодавчі освітні акти Бельгії передбачають певну свободу

в організації освітніх закладів: муніципальні освітні заклади, фінансове забезпечення яких відбувається за рахунок місцевих органів

самоврядування; громадські освітні заклади, які утримуються громадськими фондами; приватні заклади, фінансове утримання яких беруть на себе приватні особи та громадські організації, в тому числі і релігійні. При наданні дитині з порушеннями розвитку можливості навчатися інтегровано всі учасники цього процесу укладають угоду

та розробляють індивідуальний навчальний план. Цей план складається з детального опису особливостей і потреб дитини, з визначення додаткової допомоги, яку вона має одержувати (в тому числі, хто її надаватиме, як часто та де саме).

У Бельгії основними службами підтримки дітей з особливими потребами в умовах сумісного навчання є психолого-медико-соціальні

центри, що забезпечують надання спеціальних додаткових послуг

учням, які того потребують. Залежно від кількості школярів з особливостями розвитку в певній місцевості, організовуються ПМСцентри різного підпорядкування (позашкільні та шкільні). Фахівці центру надають психолого-педагогічну та медико-соціальну допомогу учням з порушеннями розвитку та їхнім сім'ям, консультують

батьків, надають навчально-методичну допомогу вчителям, однак,

основна спрямованість їхньої роботи — це діти з особливими потребами.

У Бельгії функціонують служби різного підпорядкування (Міністерств охорони здоров'я, соціального забезпечення), які, в разі необхідності, надають додаткові спеціальні послуги дітям з обмеженими

можливостями здоров'я та сім'ям, в яких вони проживають. У школах з інклюзивним навчанням спеціальні педагоги працюють як

у штаті засаду, так і запрошуються за угодами зі спеціальних шкіл.

На перших етапах навчання спеціальні педагоги проводять індивідуальні заняття з дітьми з особливостями психофізичного розвитку,

надалі до обов'язків спеціального педагога входить ознайомлення

вчителя з проблемами дитини, залучення його до роботи із використанням певних методів і прийомів навчання, надання консультацій.

Залучення до навчального процесу педагогів зі спеціальних шкіл дає можливість використовувати відповідні досвід та знання, а також усувати бар'єри між спеціальною та загальною освітою.

Діти з особливостями розвитку, які були переведені зі спеціальних шкіл, упродовж першого року навчання одержують необхідну спеціальну допомогу (далі ця допомога надається індивідуально та за потреби). Адміністративні органи несуть повну фінансову та організаційну відповідальність за кожного інтегрованого учня і сприяють задоволенню його особливих потреб.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ І ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ ТА ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- 1. Для підготовки до практичних, лабораторних занять та виконання завдань для самостійної роботи слід ознайомитися з темою, планом і літературою до таких занять.**
- 2. Готуючись до практичної роботи, слід повторити зміст лекції, виконати письмові завдання, чітко виділивши завдання до практичного (лабораторного) та завдання для самостійної роботи.**
- 3. Розпочинати вивчення теми слід із опрацювання матеріалу за підручником: прочитати, виписати визначення, класифікації, важливі положення.**
- 4. Далі опрацювати теоретичний матеріал з інших джерел (практикуму, журнальних статей, методичних посібників тощо): прочитати, виписати головні думки, цитати, перенести схеми, таблиці (можливі ксерокопії). Увага: всі вказані у списку літератури джерела повинні бути опрацьовані. Якщо у завданнях до самостійної роботи не**

передбачене конспектування, їх слід опрацювати усно і за бажанням виписати основні положення. Матеріали всіх джерел слід використовувати у відповідях на практичному чи лабораторному занятті.

5. Завершити вивчення теми виконанням творчих письмових завдань чи розв'язанням педагогічних задач та ситуацій.
6. Всі завдання є обов'язковими до виконання.

Індивідуальні твори завдання (початкова освіта).

1. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти в Україні
2. Методика логопедичної роботи при порушеннях письма.
3. Методика логопедичної роботи при заїканні.
- 4 Сучасні методики подолання заїкання у дітей.
5. Принципи організації логопедичної роботи із заїкуватими дітьми.
6. Методика логопедичної роботи при порушеннях читання.
7. Профілактика порушень писемного мовлення.
8. Методика логопедичного обстеження звуковимови молодшого школяра.
9. Методика обстеження граматичної будови мовлення.
10. Методика обстеження словникового запасу дітей молодшого шкільного віку.